

کتابواره

فهرست مقاله‌ها، رساله‌ها و جزوه‌های کمیاب گنجینه پژوهشی
ایرج افشار سپرده شده به مرکز دائرۃ المعارف بزرگ اسلامی

تهییه و تنظیم

پارکوهی هارطونیان و عباس مافی

خانه کتاب

پاییز ۱۳۹۵

عنوان و نام پدیدآور: کتابواره: (فهرست مقاله‌ها، رساله‌ها و جزوه‌های کمیاب گنجینه پژوهشی ایرج افشار سپرده شده به مرکز دایره‌المعارف بزرگ اسلامی) / تهییه و تنظیم پارکوهی هارطونیان، عباس مافی.	سرشناسه: هارطونیان، پارکوهی، ۱۳۲۷ -، گردآورنده
مشخصات نشر: تهران: خانه کتاب، ۱۳۹۵	مشخصات ظاهری: ۵۸۸ ص
فروش: خانه کتاب، ۰۳۸-۹۷۸-۳۵۲-۴	فروش: خانه کتاب، ۰۳۸-۶۰۰-۲۲۲-۳۵۲-۴
وضعیت فهرست نویسی: فیبا	وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: ص.ع. به انگلیسی	یادداشت: ص.ع. به انگلیسی
arkuhi Hartounian, Abbas Mafi. Ketabvare (catalogue of articles, treatise...)	عنوان دیگر: فهرست مقاله‌ها، رساله‌ها و جزوه‌های کمیاب گنجینه پژوهشی ایرج افشار سپرده شده به مرکز دایره‌المعارف بزرگ اسلامی.
موضوع: افشار، ایرج، ۱۳۰۴ - کتابخانه - فهرست‌ها - موضوع: کتابخانه‌های شخصی - ایران - فهرست‌ها	موضوع: افشار، ایرج - ۱۳۸۹ - کتابخانه - فهرست‌ها - موضوع: کتابخانه‌های شخصی - ایران - فهرست‌ها
Private libraries -- Iran -- Catalogs	شناسه افزوده: مافی، عباس، ۱۳۲۳ - گردآورنده
شناسه افزوده: خانه کتاب - شناسه افزوده: گنجینه پژوهشی ایرج افشار	شناسه افزوده: خانه کتاب - شناسه افزوده: گنجینه پژوهشی ایرج افشار
ردی‌بندی کنگره: ۱۳۹۵-۷-۲-۲۸۴۶	ردی‌بندی کنگره: ۱۳۹۵-۷-۲-۲۸۴۶
ردی‌بندی دیوبی: ۰۲۷۰۰۵۵	ردی‌بندی دیوبی: ۰۲۷۰۰۵۵
شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۴۱۴۳۷۴	شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۴۱۴۳۷۴

۵۳۸

عنوان:	کتابواره (فهرست مقاله‌ها، رساله‌ها و جزوه‌های کمیاب گنجینه پژوهشی ایرج افشار سپرده شده به مرکز دایره‌المعارف بزرگ اسلامی)
تهییه و تنظیم:	پارکوهی هارطونیان و عباس مافی
ناشر:	خانه کتاب
نوبت چاپ:	اول، پاییز ۱۳۹۵
شمارگان:	۵۰۰ نسخه
بهای:	۳۵۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۲۲۲-۳۵۲-۴
طراح جلد:	بابک صفری
صفحه‌آرایی:	بهاره بادافراس
ناظر چاپ:	حروفنگار و تنظیم کننده بخش لاتین: مدین عماری
چاپ و صحافی:	فاطمه بیگدلی
نشانی:	چاپخانه بوستان کتاب
تلفن:	خیابان انقلاب، بین صبا و فلسطین جنوبی، پلاک ۱۰۸۰، مؤسسه خانه کتاب

فهرست مندرجات

۱. یادداشت ۶-۵
۲. مقدمه ناشر ۸-۷
۳. مقدمه فارسی ۱۲-۹
- بخش نخست**
- (آثار فارسی و دیگر زبانهای شرقی با الفبای عربی)
۴. متن ۱۸۶-۱۵
۵. نمایه‌ها ۱۸۷
- ۱-۵. اشخاص ۲۰۸-۱۸۹
- ۲-۵. مکان‌ها ۲۱۴-۲۰۹
- ۳-۵. کتاب‌ها ۲۲۲-۲۱۵

بخش دوم

(Catalog of articles, treatise, pamphlets and other rare materials)

یادداشت

برای مرکز دائمي المعارف بزرگ اسلامي (مرکز پژوهش‌های ايراني و اسلامي) مایه بسي خشنودي است که به يكى ديگر از تعهدات خود درباره مجموعه ارزشمند روانشاد ايرج افشار و فرزندان گرامي ايشان، جامه عمل پوشانده است و اينك فهرست مقاله‌ها، رساله‌ها و جزووه‌های كميان با نام *كتابواره* به جامعه فرهنگي و دوستداران مطالعات ايراني تقديم مى‌شود. اين مجموعه، چنانكه ملاحظه خواهند كرد، مشتمل بر معرفت ۵۳۴۷ مقاله، رساله، گزارش همايش‌ها و کنگره‌ها و بروشورها و دهان نوع مأخذ چاپ شده و چاپ ناشده به ويژه در زمينه مطالعات ايراني است.

انجام و تحقق اين تعهد، برابر شرایط واگذاري مجموعه (ص. ۶. ماده ۸) و پيگيري هيأت امناي گنجينه صورت گرفته است. استاد افشار در متن واگذاري، به اهميت اين نوع منابع — که حاصل توجه و نيز زحمات سالها از عمر اوست و قطعاً در ميان مجموعه‌های اختصاصي و حتى عمومي، برای آن نظری نمى‌شنايسیم — اشاره كرده است:

«مرکز پس از انتقال کتابخانه، نخست باید به فهرست نويسي جزووهات و رساله‌ها و مقالات برگرفته شده از مجلات اقدام کند. اين کار ازین نظر ضرورت دارد که اين گونه آثار كمتر در کتابخانه‌های ديگر نگاهداری شده است یا مى‌شود. طبعاً در دسترس قرار گرفتن آنها موجب پيشرفت و گسترش تحقیقات ايراني خواهد بود، اين فهرست پس از تهیه بطور مستقل مى‌باید به چاپ رسانیده شود. زيرا به گمان خودم بخش پر فايدتی ازین گنجينه ازین راه به محققان شناسانده مى‌شود و محققان مرکز دسترسی به منابعی پيدا مى‌کنند که به آسانی در دسترس نبوده است. تعداد اين جزووهها احتمالاً به پنج هزار بالغ مى‌شود».

باید يادآوري کرد که بيشترین مقالات و منابع اين مجموعه، به ويژه تک‌نگاری‌ها به

زبان‌های غربی اطلاعات و آگاهی‌های اولیه کتابشناختی هم نداشته‌اند، یعنی هویت مؤلف اثر یا اصل منابع جزوای و مقالات معلوم و روشن نبوده است. فراهم آوردن‌گان دلسوز و کاردان فهرست حاضر، جناب آقای عباس مافی، سرکار خانم پارکوهی هارطونیان، با صرف وقت بسیار، طی چند سال و با مراجعته به منابع گوناگون، کار تألیف و تدوین این فهرست را در نهایت دقیق و آراستگی به پایان آورده‌اند. حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی این اثر نیز مرهون همت والای سرکار خانم بهاره بادافراس و سرکار خانم مدین عماری است. و اینک سپاسگزاری از همه این همکاران را برخود لازم می‌شمریم. افزون بر این، از مدیران فرهنگ دوست مؤسسه خانه کتاب بسیار مشکریم که با توجه به اهمیت موضوع و ارادت آنان به روانشاد استاد افشار، اعتبار لازم برای چاپ و انتشار این مجموعه را تأمین کرده‌اند.

مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی
(مرکز پژوهش‌های ایرانی و اسلامی)
سید کاظم موسوی بجنوردی

مقدمه

نادر نوادر روزگار ما مرحوم ایرج افشار دارای خصائل اخلاقی و علمی فراوانی بود که پرداختن به هرکدام از آنها نیاز به نگارش مقالات، پایان نامه‌ها و کتاب‌های فراوانی دارد که آرزو دارم روزی در ایران و شاید در جهان بدان پرداخته شود. روش علمی ایرج افشار در فعالیت‌های علمی مختلف، بایسته‌ای است که نیاز به شناسایی و معرفی دارد، چیزی که امروز جامعه ما متأسفانه کمترین بهره از آنرا دارد.

مرحوم افشار در انتخاب موضوع، شناسایی و جمع‌آوری منابع و شکل ارائه آن با چنان وسوس و دقت‌نظری کار می‌کرد که چشم هر علاقه‌مندی را خیره می‌نمود. مهم‌ترین ویژگی علمی مرحوم ایرج افشار دقت‌نظر در جزئیات و پرداختن به آنها بود؛ جزئیاتی که بسیاری از محققان و پژوهشگران بی تفاوت از کنار آن می‌گذشتند و می‌گذرند، اما ایشان با تیزهوشی و تیزبینی بی‌مثال بدان توجه می‌کرد. رمز تمايز ایرج افشار با بسیاری از پژوهشگران در اولین گام همین نکته مهم است.

استاد شفیعی کدکنی در مقاله «ظرفیت و ظرافت یک انسان» در مجله گزارش میراث که به مناسبت در گذشت مرحوم افشار به سال ۱۳۹۰ شمسی چاپ و انتشار یافت، به حق و دقت به این نکته اساسی اشاره کرده‌اند. استاد شفیعی با مقدمه‌ای خواندنی بحث را بدانجا کشانده‌اند که با کمال تأسف ما انضباط لازم برای «آرشیوسازی» رانداریم و ایرج افشار یکی از نوادری بود که در همین کشور ما و در همین روزگار ما با هزینه شخصی برای تمام مسائل فرهنگی و تاریخی آرشیو داشت.

«کتابواره» یکی از جلوه‌های این خصیصه علمی مرحوم ایرج افشار است. مجموعه‌ای از ۲۴۳۱ مدخل فارسی و ۲۹۶۱ مدخل انگلیسی و زبان‌های اروپایی مشتمل بر فهرست مقاله‌ها، رساله‌ها و جزووهای کمیاب که در گنجینه پژوهشی ایرج افشار سپرده شده به مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی محفوظ است و امروز به همت استادان بزرگوار سرکار خانم پارکوهی هارطونیان و جناب آقای عباس مافی سامان یافته و در دسترس علاقهمندان به فرهنگ ایران عزیز قرار گرفته است.

این دومین کار مشترک خانه کتاب و گنجینه پژوهشی ایرج افشار و مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی است که با رهنمونی استاد سیدفرید قاسمی و اهتمام و پیگیری استاد عزیز جناب آقای آل داود (حفظهمالله) به سامان رسیده و از سوی خانه کتاب چاپ و انتشار می‌یابد و بسیار مایه مباحث است که در آستانه تولد استاد مرحوم ایرج افشار این اثر چاپ و انتشار یافته و در دسترس علاقهمندان قرار می‌گیرد.

در پایان برخود لازم می‌دانم از همه کسانی که سهمی در انتشار این اثر داشته‌اند، بهویژه استاد بزرگوار سیدکاظم موسوی بجنوردی ریاست با درایت مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی کمال تشکر و قدردانی را داشته باشم.

۱۳۹۵ مهر

مجید غلامی جلیسه
مدیر عامل خانه کتاب

هر گونه سند، مدرک و نوشهای را نباید از بین برد، برای شناختن یک دوره اجتماعی و تاریخی و برای شناختن نظامی که بر این دوره حاکم بوده، باید همه آنها حفظ شود. این اعلامیه‌ها و بیانیه‌ها ممکن است در زمان خود بی اعتبار جلوه کنند، اما روزگاری اهمیت مطالعه دارند و باید در حفظ و حراست آن کوشید.

ایرج افشار

مقدمه

حجم قابل ملاحظه‌ای از کتابخانه غنی، پربار و پژوهشی مرحوم استاد ایرج افشار را تعداد زیادی کلاسور تشکیل داده‌اند که حاوی انواع کتب و مواد خواندنی دیگر به زبان‌های مختلف است که وجه غالب موضوعی آنها درباره ایران و مطالعات ایرانی است. با توجه به تجربه و دوراندیشی که از ایشان انتظار می‌رفت و این مهم که معمولاً کتابخانه‌ها در خانواده‌ها ماندگار نیستند، این گنجینه با ارزش به مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی سپرده شد خوشبختانه آن طور که شنیده می‌شود فرزندان خلف ایشان هم مجدانه این کردار نیک و متانت فرهنگی پدر را پاس داشته و با دقت و فراست در هر فرصتی از دور و نزدیک شاهد فعالیت‌های کتابخانه و امور جنبی آن می‌باشند و از هر گونه حمایت و نظارت نسبت به آن مضایقه ندارند.

پس از انتقال کتابخانه، مرکز، مخزنی جداگانه در کنار کتابخانه معظم خود برای گردآوری و حفظ این مجموعه اختصاص داد و با همت کتابداران نیز تمامی کتاب‌ها فهرستنويسي و همان گونه که هدف و نیت آن مرحوم بود در دسترس پژوهشگران و طالبان دانش و معارف قرار داده شد تا از منابع آن بهره‌های مورد نیاز را کسب نمایند.

اما از آنجا که بازیابی و انتخاب متن یا مدرک مورد نظر مراجعان از میان آن همه متون و اسناد و مدارک درون کلاسورهای ذکر شده به کندي صورت می‌پذيرفت و گاه آشتفتگی و به هم ریختگی را موجب می‌شد و امکان داشت تا تعدادی از آنها مهجور و مغفول بماند، استاد افشار در زمانی که در قید حیات بودند پیشنهاد دادند تا فهرستی از مجموعه متون حاضر تهیه و بیرون نویسی شود تا با سهولت بیشتری بازیابی شود. مرکز ضمن موافقت با آن، تهیه و تنظیم آن را به‌عهده فهرست‌نگاران خود گذاردند.

همان‌طور که نوشه شد گوناگونی مواد مورد بحث به لحاظ شکل، موضوع و دیگر مسائل، به‌ویژه زبان‌های متفاوت به کاررفته و گاهی کم‌آشنای بعضی از متون که غالباً آنها فاقد اطلاعات معمول کتابشناختی بودند مسئولیتی شد پرزمخت و زمان بر، چنانچه گاه برای یافتن مأخذ اصلی برخی از مقاله‌های جداسده از منابع اصلی مربوطه به اجبار بسیاری از سایت‌های ویژه مدرک‌ها، کتاب‌ها و نشریه‌ها دیده شد تا مشخصه‌های مورد نظر فهرست‌ها تکمیل و تنظیم شود. بسیاری از متون نگاهداری شده فتوکپی و از صفحات اندک در حدود یک تا چند

برگ، تشکیل شده‌اند و هیچ یادداشتی هم مبنی بر شناخت کامل یا مختصراً در پیرامون آنها مشاهده نمی‌شود که باید اذعان کرد فقدان حضور استاد افشار ما را از راهنمایی‌های ممکن که انتظارش را داشتیم بی‌نصیب کرد تا بدایم این آثار با کدام نیت، چگونه، کی و از کدام منع تهیه گردیده تا بهتر بتوانیم در توصیف رسا و یافتن اشتراکات معمول در فهرست‌نگاری موفق باشیم.

داد جارویی به دستم آن نگار گفت از دریا برانگیزان غبار

شماری از کلاسورها موضوعی بسته شده‌اند یا به افراد متشخص و ناشران معروفی اختصاص یافته‌اند؛ گاهی نیز مجموعه‌ای از ناشری را دربردارند که این شکل سلیقه استاد افشار هنگامی که ریاست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران را عهده‌دار بودند نیز معمول بود و مجموعه‌های انتشارات دانشگاه تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب و بنیاد فرهنگ ایران با شماره‌های مخصوص مخصوص مجموعه‌ها، سوای نسخه‌هایی که شماره موضوعی داشتند در مخزنی خاص کتاب‌های مرجع نگاهداری می‌شدند و مطالعه آنها تنها در محل کتابخانه ممکن بود. کتابخانه اهدایی مرحوم پوردادود به کتابخانه مرکزی هم که جنبه ایران‌شناسی آن نسبت به اجزاء و عناصر دیگر تشکیل‌دهنده کتابخانه‌اش برتری داشت در سالی ویژه همراه با نشانه‌ای دال بر شناخت آن مجموعه نگاهداری می‌شد.

با نگاهی گذر، این مجموعه شامل کتاب‌هایی است اغلب با صفحه‌های اندک و گاهی کمیاب، جزووه‌ها، مقاله‌های فتوکپی شده از کتاب‌ها و نشریه‌های داخلی و خارجی، اسنادهای دولتی و خصوصی، بیانیه‌ها، تقویم‌ها، آلبوم‌ها، ویژه‌نامه‌هایی چون برنامه‌های نمایشگاه‌ها و همایش‌ها و غیره، نامه‌نگاری‌های افراد مشهور، دعوت‌نامه‌ها به انواع نشست‌ها و مجالس، گزارش‌ها، نطق‌ها، کارت پستال‌ها، راهنمایها، اطلاعیه‌ها، تعریف‌ها، نظامنامه‌ها و آگهی‌های ترجیم.

همان‌گونه که گفته شد تفاوت‌های بسیار مواد خواندنی موجود در کلاسورها با یکدیگر موجب شد تا اغلب علائم، نشانه‌ها و نقطه‌گذاری‌ها در این فهرست تمایز و ناهمگون و در مواردی هم ابتکاری صورت پذیرد. مواد اشاره شده شماری اهدایی است که در برخی از آنها تاریخ دریافت و شخص آورنده را هم مشخص کرده‌اند، برای مثال مرقوم داشته‌اند مرحومی تبار آقای و در بسیاری هم تقدیم‌نامه‌های نگارش شده مبنی بر ارادت، صمیمیت و حسن استفاده نگارندگان است که آگاهی‌های کم نظری استاد افشار را گواهی داده‌اند که هیچ گاه از بدل آنچه که می‌دانستند به طالبان حوزه علم و معرفت دریغ نداشتند، بهویژه اگر پرشیگر را مطلع، همراه با کنجکاوی‌های علمی و سخت کوش و مصمم تشخیص می‌دادند و وی را نسبت به فرهنگ و معارف ایران صاحب عواطف و نقطه نظرات مشترکی می‌یافتد. از نکات چشمگیر در مناسبات فرهنگی ایشان بود که هرگز در بی آن بودند تا ظاهر رفتارشان معیاری باشد برای خوشامد کسان، چون معلومات و احاطه‌ای که در اطراف دانش مورد نظر داشتند خود جاذبه‌ای می‌شد برای پذیرش و تمجید دیگران، به سخن دیگر همواره تحلیل آنچه که در میان بود را به

تجلیل‌های کم محتوا ترجیح می‌دادند. با همه این اوصاف گاهی در تقدیم‌نامه‌ای وی را «سلیمان ملک کتاب» خوانده‌اند یا در کتاب Le cinema iranien (سینمای ایران) نوشته شده است: پدرم می‌گفت یزدی‌ها کویر را آبستن آب می‌کنند و از پستانش آب می‌دوشند.

بخشی دیگر از محتویات کلاسورها آنها بی‌هستند که مرحوم افشار در فرسته‌های گوناگون پیش‌آمده به هنگام سفرهای بسیاری که داشته‌اند خردباری و به این مجموعه افزوده‌اند که تاریخ خرید و قیمت پرداختی و محل اخذ آنها نیز قید شده‌اند.

تعدادی هم مقاله‌هایی است که جهت درج در نشریه‌های آینده، فرهنگ ایران زمین و دیگر نشریه‌ها، نگارنده‌گان ارسال داشته‌اند که با حک و اصلاح در صفحه‌هایی از آن، آماده طبع و نشر شده‌اند که اصل یا فتوکپی آنها در این مجموعه مشاهده می‌شوند.

تعدادی هم متون پژوهشی پژوهشگران داخلی و ایران‌شناسان خارجی است که پیش یا پس از نشر جهت کسب نظر و قضاوت مرحوم افشار ارسال شده‌اند که این بخش بسیار ارزشمند و کمیاب است که بعضی از آنها با یادداشت‌ها و نقطه‌نظرات ایشان در هامش و بین سطور خواندنی‌تر شده‌اند.

مشخصات برگه‌ها و گزینش اطلاعات:

شکل برگه‌های فهرست برداری شده همان‌طور که نوشته شد به دلیل وسعت گوناگونی مواد خواندنی گاهی مشابه یکدیگر نیستند ولی به‌طور کلی هر برگه با نام پدیدآور شروع می‌شود و اگر فاقد پدیدآور باشد؛ زیر عنوان اثر مرتب شده‌اند؛ سپس عنوان، وضعیت نشر یعنی محل نشر، ناشر، سال چاپ، تعداد صفحه‌ها، مصور و سپس فروست و شماره فروست. هر برگه هم با یادداشت‌های احتمالی فهرست‌نگار برای معرفی بیشترش به پایان می‌رسد. در پیانیدها صفحه‌ها پس از دو نقطه سوار هم مشخص شده‌اند و سال چندم و شماره نشریه و سال چاپ آن در فهرست‌برداری در نظر گرفته شده است.

هر برگه دارای دو شماره است که شماره کنار برگه مربوط به موجودیت هر مدرک در این مجموعه است و در پایین عدد کسری است که شماره بالای خط کسری شماره کلاسور و پایین خط شماره استقرار مدرک در داخل کلاسور است.

ع. مافی

کوتاه‌شده‌ها:

س	سال
ش	شماره
ص	صفحه